УДК 37.018.43:004

Ромакін В. В.,
старший викладач, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МАСОВІ ОНЛАЙНОВІ ВІДКРИТІ КУРСИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Сучасний випускникуніверситету змушений наздоганяти науково-технічний прогрес одразу із закінченням університету й далі робити те саме протягом усього життя. На старті професійної кар'єри на нього чекає найбільш складна ситуація, тому що університети недостатньо слідкують за потребами бізнесу. Тепер молоді освічені слухачі, які шукають роботу, уже складають переважну більшість масових онлайнових відкритих курсів (MOOCs), що створює перспективу для MOOCs стати лідером у забезпеченні безперервної освіти.

Ключові слова: *масові онлайнові відкриті курси; університетська освіта; освіта впродовж життя.*

Постановка проблеми. Невідповідність академічної освіти реаліям та потребам сьогодення загострюється разом із прискоренням розвитку інформаційних технологій. Випускник університету, фах якого пов'язаний із сучасними технологіями, змушений почи-нати оновлювати знання одразу після отримання диплому. Далі він приречений робити це протягом усієї трудової діяльності, тобто на нього чекає «безперервна освіта впродовж життя» [1]. Класичний університет у сучасному вигляді взмозі надати лише базові знання. Для оперативного реагування на науково-технічний прогрес необхідно розробляти альтернативні освітні інституції та відповідні педагогічні технології.

Аналіз досліджень та публікацій. Унаслідок слабкої та повільної реакції вищої освіти на зміни потреб бізнесу до 30 % випускників у США змушені починати роботу взагалі там, де диплом не потрібний, і лише з набуттям професійних навичок вони отримують роботу за фахом [2]. Кількість молоді, яка бажає потрапити до лав студентів зменшується, і це пов'язано не лише з демографічною ситуацією, але й із недостатньою підготовленістю випускників до ринку праці.

У середньому лише одна з 60 спроб випускника влаштуватися на роботу стає успішною [3]. Майже 40 % випускників шукають роботу, навіть через шість місяців після випуску, а чверть залишається безробітними, як мінімум, протягом року. Приблизно для половини осіб із вищою освітою така ситуація може тривати довгий час. Близько 48 % випускників коледжів США, які працюють, знаходяться на робочих місцях, які не вимагають вищої освіти, а 37 % – на посадах, що потребують лише шкільного диплома [5]. Це надає певного розчарування у вищій освіті. Приблизно половина випускників вважає за краще відвідувати професійні курси замість академічних [4].

Проблема, на жаль, поширюється. Нею вже стривожені кращі університети світу [6]. Фактично світ стоїть перед новою глобальною проблемою грамотності, але вже в сенсі інформаційних технологій.

Однією з відповідей на такий виклик сьогодення є впровадження відомими університетами, такими як Гарвардський, Стенфордський, Массачусетський технологічний, масових онлайнових відкритих курсів MOOC (MassiveOnlineOpenCourse). Цей термін уперше було визначено у 2010 р. [7]. MOOC – це інтерактивний курс із можливістю вільної та відкритої реєстрації, публічного висвітлення навчального плану та очікуваних результатів. Він спирається на інтеграцію соціальних мереж, доступних інтернет-ресурсів, а також залучення провідних фахівців-практиків відповідної галузі. MOOC залучає учнів, які в процесі навчання самоорганізуються для досягнення відповідних цілей, рівня знань і навичок, а також спільних інтересів. На думку [8], MOOC є ідеальним механізмом для впровадження безперервної освіти, створює умови для кожного індивідуума отримати необхідні навички легкого пристосування для нових умов.

Постановка завдання

Проблема, що викладена, робить нагальним завдання проаналізувати впровадження масових онлайнових відкритих курсів у безперервну освіту, у тому числі з точки зору особливостей викладання, масштабу охоплення, контролю успішності, форм спілкування, доступності, якості та використання сучасних комп'ютерних технологій з метою визначити напрями створення відповідного педагогічного підґрунтя.

Виклад основного матеріалу

Деякі дослідники розглядають MOOC як екосистему переходу суспільства до постіндустріальної цифрової економіки. Здатність виробництва промислових товарів визначає рівень індустріальної економіки. Здатність створювати, упроваджувати й застосувати знання визначає цифрову економіку [7]. Цей етап розвитку суспільства ще називають «швидким капіталізмом», головною особливістю якого є заміна ієрархічної вертикальної системи контролю «керівник – підлеглий» на горизонтальну педагогічну мережу тренування та навчання протягом усього життя за принципом «колега – колега» [9].

За декілька років існування вже сформовано декілька педагогічних стандартів щодо будь-якої МООС:

– запроваджується принципово новий рівень контролю успішності учнів. Використовуються методи аналізу, які застосовуються в пошукових системах і соціальних мережах. Як правило, активність студента детально реєструється. Рахуються кліки, відвідування, витрати часу, правильні відповіді, помилки тощо. Аналітика дає можливість досконало дослідити процес навчання особи, виявити слабкі місця, виробити заходи з покращення курсу, адаптувати його до конкретного слухача. Передбачено багаторазове анкетування студентів, що створює зворотний зв'язок [10];

– практикуються регулярні, як правило, щотижневі, інтерактивні сесії за участі кураторів і викладачів. Курси можуть починатися одночасно для всіх слухачів синхронно, а можуть бути не прив'язаними до певних дат, тобто відбуватися асинхронно. У першому випадку простіше влаштувати обговорення в групах, у другому слухачі можуть влаштувати власний розклад. Чіткий розклад дозволяє слухачу пристосуватися до ритму, встигати навіть в умовах обмеженого часу.

– слухачам періодично розсилаються інформаційні бюлетені. У них аналізуються та узагальнюються результати роботи слухачів, наводяться типові помилки, рекомендації, визначаються майбутні завдання;

– активно застосовуються спеціально створені або загальні соціальні мережі як ефективний засіб допомоги в самоорганізації та орієнтуванні учнів щодо складних питань. МООС переносить консультативну частину навчання з викладача, який фізично не може відповідати тисячам слухачів, на форум. Викладач бере на себе лише ключові та принципові питання, а решта обговорюється слухачами. Взаємодопомога слухачів – це важлива складова навчання. Критична спрямованість обговорення кожної теми через блоги, форуми, відео допомагає учням засвоювати курс на більш особистій основі. Для того, щоб запобігти списуванню та іншим видам шахрайства, перед початком курсу слухачі беруть на себе обов'язок дотримуватися списку певних обмежень, наприклад не обмінюватися кодом програм.

МООС радикально відрізняється від університетських курсів виключною відкритістю та доступністю. Кожний може обрати будь-які курси, як правило, безкоштовно, нікого не виключають за погане навчання. Крім того, на відміну від університетів, відсутні будь-які географічні, часові, фінансові, процедурні обмеження.

Найбільш відомими та успішними прикладами масових курсів є:

– EDX (www.edx.org), некомерційний проект Гарвардського університету та Массачусетского Технологічного інституту, який на березень 2016 року налічував 7 млн студентів;

– Coursera (https://www.coursera.org), заснована у 2012 році професорами інформатики Стенфордського університету, кількість слухачів сягнула понад 15 млн;

– Udacity (https://www.udacity.com), теж створена у 2012 році на основі програми з інформатики Стенфордського університету, кількість слухачів перевищує півтора млн.

Темпи їхнього зростання інколи перевищують таких відомих лідерів, як, наприклад, Facebook.

Більшість курсів, що пропонуються, є адаптацією кращих університетських курсів, а їхні автори є розробниками педагогічних моделей викладання. На відміну від класичної вищої освіти, де існує традиція викладати найважливіші курси найбільш відомими та відзначеними науковцями, тут викладання доручають особам, які краще донесуть матеріал до слухача, наприклад пропонують курси, розроблені й викладені такими компаніями, як Google і Microsoft.

Суттєво відрізняється й політика формування викладацького складу. David Stavens, один із засновників Udacity, стверджує, що вони вибирають викладачів не через їхні наукові досягнення або нагороди, а через те, як вони вчать, причому доводиться відмовляти близько 98 % викладачів. «Просто те, що людина є найвідомішим економістом у світі, не означає, що вона є кращим викладачем конкретного предмета». До того ж, доктор Stavens передбачає, що МООС у майбутньому вплине й на загальні принципи залучення викладачів вищої освіти в університетах [11]. Як влучно висловлено у [12], новітня історія доводить, що інтернет є великим руйнівником будь-якого традиційного бізнесу, який залежить від продажу інформації. МООС створює альтернативу не лише університетам, але й видавництвам підручників, бо надає різноманітні навчальні матеріали без використання традиційних друкованих джерел [14].

Інтенсивний розвиток МООС розпочався із залученням провідних університетів. Їхня місія полягала в тому, щоб вирівняти шанси доступу до вищої освіти якомога більшої кількості людей, які мають географічні, фінансові, часові проблеми або особливі потреби, що унеможливлюють відвідування традиційних університетів.

Перший принцип масових курсів – це доступність. Другий – застосування суто цифрових методів на кшталт ігрових, симуляторів, віртуальної реальності. Третій – адаптація програми під конкретного слухача з урахуванням його можливостей, темпу засвоєння, характеру помилок тощо.

Незважаючи на те, що МООК є альтернативним до класичного університету навчальним закладом, замість їхньої конкуренції спостерігається співробітництво. Розширився простір можливостей для змішаних конструкцій курсу, які поєднують онлайнове та аудиторне навчання. Масові курси дедалі частіше пропонують використовувати для поліпшення навчальних курсів університетів. Наприклад, МООС, розроблений у Стенфордському університеті, було інтегровано в магістерську програму Університету Вандербілта протягом осіннього семестру 2012 [15].

Різні думки стосовно перспектив масових курсів висловлюються освітянами та науковцями – від майбутнього краху університетів до зневажливої ролі МООС як додатка до університетського курсу. Інтенсивні дебати навколо МООС наразі тривають. На

жаль, експерти приділяють значно більше уваги соціальним, організаційним, технологічним та економічним аспектам, ніж необхідності розробки спеціальних педагогічних підходів та новітніх освітніх технологій. Нове розуміння навчання вимагає інноваційного підходу як до викладання, так і до навчання. Зусилля є бути зосереджено на розширенні можливостей учнів у мережевих середовищах для стимулювання критичного мислення, навичок співпраці та досягнення компетентності, спонукання допомоги з боку однолітків і заміну оцінки викладача соціальною оцінкою, як це робиться в соціальних мережах. Це забезпечує стратегію та інструменти саморегулювання. Нарешті, необхідне використання різних засобів масової інформації та інформаційних технологій для створення й оприлюднення навчальних ресурсів та результатів [16].

Типовий підхід до впровадження МООС – це так звана цифрова мімікрія, коли відомі курси переводяться у цифровий формат. Але це відбувається не механічно. Застосовуються придатні для цифрових технологій засоби навчання та оцінювання. Вони можуть зробити доступними якісне навчання та цікаві навчальні програми для нових груп слухачів; допомогти залучити студентів до вищих навчальних закладів, які б в іншому випадку не ризикнули з причини недостатньої підготовки; у них може брати участь безпрецедентна кількість слухачів. Курс має ініціювати читання, критичне мислення, зміцнення діалогу й дискусій із ключових тем і структуроване обговорення як основні педагогічні підходи до електронного навчання [17].

Є два відомих типи масових курсів з точки зору педагогіки [16]:

1) хМООС передбачає більш традиційний підхід до навчання, де викладач є найбільш значущим і надійним джерелом знань та інформації. Використовуються відеолекції, які фрагментуються відповідно до тем і закріплюються набором додаткових ресурсів, а також оцінюється рівень знань за допомогою більш-менш автоматизованих тестів. Цей тип курсів спрямований на розповсюдження та дублювання знань і є наразі найбільш поширеним;

2) сМООС зосереджений на поєднанні мережі спілкування та персонального середовища слухачів. Цей тип курсів є менш структурованим, але орієнтованим на самоорганізацію та спільну участь слухачів. Саме він вважається перспективним у далекоглядній перспективі. Роль учителя звужується до проектування курсу, але ця частина стає виключно відповідальною. Для повноцінної реалізації сМООС необхідна подальша розробка й упровадження певних принципів навчання:

– фокус на компетентності, тобто на вмінні, а не на тому, що треба вивчити. Упровадження ситуаційного навчання через різні форми моделювання, проблемно-орієнтованого, кейс-стадійного та проектно-орієнтованого навчання;

– зміна навчального середовища. Центральною фігурою має стати учень, а не вчитель. Стимулюються стратегії, які спрямовані на саморегуляцію, самооцінку учня в середовищі таких, як він, учнів, які разом обговорюють і вирішують проблеми, що виникають;

– чіткі орієнтири, терміни, результати та критерії оцінки слухачів. Це дуже важливо для самоосвіти;

– командна робота. Упровадження різних форм обговорення, включно зі спеціальними форумами;

– упровадження соціальних мереж, що самоорганізують процес навчання, створюють комбінацію колективного та індивідуального простору, який регулюється самим учнем;

– взаємодопомога учнів, спільні коментарі та оцінювання;

– упровадження критичного мислення та оцінки якості отриманих знань;

– створення груп за інтересами;

– самооцінка, оцінка інших учнів, упровадження зворотного зв’язку;

– максимальне використання сучасних медійних досягнень.

Дехто виділяє ще один тип масових курсів, так званих адаптивних ІТ-платформ (аМООС) [18], але при цьому розглядаються більше технічні, ніж педагогічні особливості.

Разом із безумовними перевагами, освітяни наводять і певні проблеми сучасних масових курсів, що потребують дослідження та вирішення:

– основними користувачами є, як правило, молоді, добре освічені чоловіки, які намагаються просунутися у своїй роботі. Це не збігається з місією МООС, яка має допомогти в першу чергу тим, хто не має доступу до вищої освіти в країнах, що розвиваються [13]. Але це підтверджує потребу випускників університетів підвищувати власний рівень відповідно до сучасних фахових вимог і наявність розриву між отриманими й необхідними знаннями та навичками;

– багатьох дослідників цікавить, чому до 90 % слухачів на безкоштовному навчанні кидають курс протягом навчання. Називають декілька причин. Одна з них полягає в тому, що значна частина слухачів не планує отримати сертифікат і розглядає курс як розвагу або засіб задовольнити власну цікавість. Інша частина бачить курс як дидактичний матеріал у засвоєнні певного університетського предмета. Значна частина зареєстрованих слухачів – це викладачі, які хотіли б ознайомитися з кращими зразками викладання. Нарешті, до 25 % з тих, хто записався, є просто випадковими особами, що навіть не починають першого заняття [19];

– реальне зростання доступу для країн, що розвиваються, нівелюється тим, що є певні обмеження в сертифікації, використовується механічне перенесення відомих курсів на відео, комп’ютерне навчання не надає дійсної персоналізації вивчення матеріалу тощо. Але водночас визнається позитивна перспектива подолання таких недоліків [20]. Обмеження в сертифікації, наприклад, можуть бути зняті поступовим зникненням межі аудиторних та онлайнових курсів і подальшим зарахуванням університетами сертифікатів МООС [11]. Університети вже почали зараховувати кредити, отримані в МООС. Наступним етапом розвитку передбачають перехід від окремих курсів до повністю безкоштовних навчальних онлайн програм з отриманням ступеня в акредитованому навчальному

закладі. Студенти мусять заплатити за сертифікат, але не за процес його отримання. Модель вищої освіти чекають різкі і незворотні зміни. А це створює додаткові проблеми [21]: поява науки навчання та їх застосування в освітній практиці; рух до навчання на основі компетентності; нові бізнес-моделі, які поєднують у собі ефективне навчання, якість, нижчу вартість, а також розширення доступу через МООС. Крім того, на додаток до вільних курсів, головна трійка провайдерів Coursera, edX, та Udacity пропонує платні університетські курси із наданням відповідних університетських сертифікатів. Правда, пропозиції зараховувати оцінки МООС як кредити в університеті не зустрічають особливої зацікавленості слухачів [14];

– відсутність системи суспільної оцінки якості самих курсів, тобто краудсорсингу [11];

– відсутність лабораторій, препаратів, приладів, що частково компенсується віртуальними лабораторіями;

– необхідність розробки спеціальних педагогічних методик щодо МООС [22].

Висновки та перспективи подальших розвідок

1. Сучасний випускник приречений наздоганяти науково-технічний прогрес одразу по закінченні університету й далі протягом усього життя, тобто мати безперервну освіту. На старті професійної кар'єри його чекає найбільш складна ситуація. Цьому сприяє недостатній зв'язок університетів із потребами бізнесу.

2. Масові онлайнові відкриті курси створюють можливість подолати розрив між знаннями, що отримані в університеті, та потребами бізнесу.

3. Молоді освічені слухачі, які шукають роботу, уже складають переважну більшість масових онлайнових відкритих курсів. Це підтверджує перспективу МООС стати лідером у забезпеченні безперервної освіти.

4. Разом із перевагами МООС мають суттєві проблеми, що потребують подальшого дослідження та вирішення, у тому числі збільшення відсотка слухачів, що закінчують курс, визначення сертифікатів, покращення взаємодії з класичним університетами, оцінка якості курсів на кшталт акредитації, запровадження практичної роботи слухачів, розробка спеціальних педагогічних методик щодо МООС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/252/.
2. Abel J. R. Are Recent College Graduates Finding Good Jobs? / J. R. Abel, R. Deitz, Y. Su //Current Issues in Economics and Finance. – 2014. – Т. 20. – №. 1. – С. 1–8.
3. Goodman L. M. Millennial college graduates: Young, educated, jobless / Goodman // Newsweek. – May 27, 2015.
4. Nearly 40 % of graduates still hunting for jobs six months after leaving university // Independent. – Fabruary 8, 2014.
5. Vedder R. Why Are Recent College Graduates Underemployed? University Enrollments and Labor-Market Realities / R. Vedder, C. Denhart, J. Robe [Electronic resource] // Center for College Affordability and Productivity (NJ1). – 2013. – Mode of access : http://centerforcollegeaffordability.org/uploads/Underemployed%20Report%202.pdf.
6. A More Uncertain Future. Aftermath of financial crisis still yields precarious prospects for young graduates // Harvard Crimson. – May 24, 2012.
7. McAuley A. In the open: The MOOC model for digital practice [Electronic resource] / A. McAuley et al. // SSHRC Application, Knowledge Synthesis for the Digital Economy. – 2010. – Mode of access : http://www.elearnspace.org/Articles/MOOC_Final.pdf.
8. DeBoer J. Diversity in MOOC students' backgrounds and behaviors in relationship to performance in 6.002 x / J. DeBoer et al. //Proceedings of the Sixth Learning International Networks Consortium Conference. – 2013. – Т. 4.
9. Cope B. Literacy learning and the design of social futures / B. Cope, M. Kalantzis. – Psychology Press, 2000. – 359 p.
10. Reich J. Rebooting MOOC Research / J. Reich // Science. – 2015. – Т. 347. – С. 34–35.
11. Pappano L. The Year of the MOOC / L. Pappano // The New York Times. – 2012. – Т. 2. – №. 12. – С. 2012.
12. Harden N. The end of the university as we know it / N. Harden // The American Interest. – 2013. – Т. 8. – № 3. – С. 54–62.
13. Christensen G. The MOOC phenomenon: who takes massive open online courses and why? / G. Christensen et al. // Available at SSRN 2350964. – 2013.
14. Kolowich S. The MOOC «revolution» may not be as disruptive as some had imagined [Electronic resource] / S. Kolowich // The chronicle of higher education. – 2013. – Т. 8. – Mode of access : http://chronicle.com/article/MOOCs-May-Not-Be-SoDisruptive/140965/.
15. Bruff D. O. Wrapping a MOOC: Student perceptions of an experiment in blended learning / D. O. Bruff et al. // Journal of Online Learning and Teaching. – 2013. – Т. 9. – № 2. – С. 187.
16. Guàrdia L. MOOC design principles: A pedagogical approach from the learner's perspective [Electronic resource] / L. Guàrdia, M. Maina, A. Sangrà // eLearning Papers, In-depth, 33, 4 (2013), 1–7. – Mode of access : http://elearning papers.eu/en/paper/moocs-and-beyond.
17. Knox J. MOOC pedagogy: the challenges of developing for Coursera. Association for Learning Technology [Electronic resource] / J. Knox et al. // Online Newsletter (8th august, 2012). – 2012. – Mode of access : http://newsletter. alt. ac. uk/2012/08/MOOC-pedagogy-the-challenges-of-developing-for-coursera.
18. Sonwalkar N. The first adaptive MOOC: A case study on pedagogy framework and scalable cloud Architecture. Part I / N. Sonwalkar // MOOCs Forum. – 140 Huguenot Street, 3rd Floor New Rochelle, NY 10801 USA : Mary Ann Liebert, Inc., 2013. – Т. 1. – № P. – С. 22–29.
19. Rivard R. Measuring the MOOC dropout rate / R. Rivard // Inside Higher Ed. – 2013. – Т. 8. – С. 2013.
20. Bates T. What's right and what's wrong about Coursera-style MOOCs [Electronic resource] / T. Bates. – 2012. – Mode of access :http://www.tonybates.ca/2012/08/05/whats-right-and-whats-wrong-about-coursera-style-moocs/.

21. Mazoue J. G. The MOOC Model: Challenging Traditionaĺ Education [Electronic resource] / J. G. Mazoue // EDUCASE Rev., January 28, 2013. – Mode of access : http://www.educause. edu/ero/article/mooc-model-challenging-traditional-education.
22. Sinha T. Your click decides your fate: Inferring Information Processing and Attrition Behavior from MOOC Video Click stream Interactions / T. Sinha et al. // EMNLP, 2014. – С. 3–14.

Ромакин В. В., *Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

МАССОВЫЕ ОНЛАЙНОВЫЕ ОТКРЫТЫЕ КУРСЫ КАК ПЕРСПЕКТИВА НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Современный выпускник университета вынужден догонять научно-технический прогресс сразу же с окончанием университета и дальше делать это же в течение всей жизни. На старте профессиональной карьеры его ждет самая сложная ситуация, потому что университеты недостаточно следят за потребностями бизнеса. Сейчас молодые образованные слушатели, ищущие работу, уже составляют подавляющее большинство массовых онлайновых открытых курсов (MOOCs), что создает перспективу для MOOCs стать лидером в обеспечении непрерывного образования.

Ключевые слова: *массовые онлайновые открытые курсы; университетское образование; обучение в течение всей жизни.*

Romakin V. V., *Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine*

MASSIVE OPEN ONLINE COURSES AS THE FUTURE OF LIFELONG LEARNING

An average university alumni is bound not only to catch up with scientific and technological progress soon after graduation but also to keep up with it all his/her life. The most challenging moment is surely at the beginning of his career because University courses are normally at least a few years late behind the needs of the rapidly changing business. A high demand of Massive Online Open Courses (MOOCs) among young specialists, who now make a majority of the MOOCs, promises to grow with time and bring MOOCs to a leading position in lifelong learning.

Keywords: *Massive Online Open Courses; University Education;Lifelong Learning.*

Рецензенти: д-р пед. наук, професор С. О. Сисоєва;
д-р пед. наук, професор О. П. Мещанінов

© Ромакін В. В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 19.01.2016

УДК 378:39(477)

Бухнієва О.,
канд. пед. наук, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл, Україна

УКРАЇНОЗНАВЧА СКЛАДОВА ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття висвітлює деякі аспекти підходу до викладання фахових дисциплін у виші гуманітарного спрямування з позицій українського народознавства, зумовленого насамперед дедалі більшою роллю гуманітарних знань, пошуків нових імпульсів, здатних позитивно вплинути на історичні процеси, духовний розвиток і виховання людини. Підкреслено, щовміння забезпечити навчальне середовище, яке сприяє розумінню національної самоідентифікації людини, визначено як одну з найважливіших компетентностей педагога XXI ст.

Ключові слова: *народознавство; гуманітарізація; духовний розвиток; навчання та виховання особистості.*

Народознавство – це наука про людину. Знання цієї науки необхідне для глибокого розуміння історії та культури народів на всіх етапах розвитку людського суспільства. Історія народу – це історія його боротьби за свої ідеали, історія його світогляду, народних знань, вірувань, обрядів і звичаїв, його культури й фольклору. Народне життя багатогранне й тільки вивчення всіх сторін цього життя дасть змогу створити справжнє народознавство. Свого часу І. Я. Франко писав, що термін «народознавство» означає власне щось більше, ніж те, що становить сферу нашої науки. Бо ж пізнати народ – то значить пізнати людей, що мешкають на певній території... Народознавство – це наука, яка стягує до себе й об'єднує в одне ціле всі науки, усі галузі людських знань [5, с. 254–255]. М. Драгоманов у своїх наукових розвідках оперував поняттям україновідання. Цей термін підтримав М. Грушевський, конкретизувавши як українознавство й наголосивши, що воно як інтегруюча універсальна система наукових знань має охоплювати всі наукові дисципліни про український народ та Україну. Українознавство – це «виховна навчально-інтегративна система, спрямована на вироблення гуманістичних життєвих принципів, їх знання та розуміння початків та етапів, рушійних сил розвитку України, організацію, дослідження подальшого поступу української людини, нації, держави як природних та історичних феноменів, світового українства» [6, с. 31]. Уміння забезпечити навчальне середовище, яке сприяє розумінню національної самоідентифікації кожної особистості і формує її внутрішній духовний світ визначено найважливішою компетентністю педагога XXI ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Питаннями застосування народознавства в становленні особистості займалися Т. Воропаєва, С. Гончаренко, Т. Дем'янюк, Ю. Мальований, В. Павленко, К. Чорна, В. Чорнобай, Г. Шах та ін. До проблем використання засобів народознавства для гуманітаризації навчально-виховного процесу в педагогічних ВНЗ зверталися Д. Тхоржевський (виховання національно-свідомої особистості студентів), Г. Шах (підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи засобами народознавства). Значний інтерес становлять наукові праці про використання українського народознавства в навчально-виховному процесі (Н. Заячківська, В. Зелюк, Л. Клименко, В. Коротєєв, Е. Лєвітан, М.Стельмахович, Є. Франків, В. Шарко). Незважаючи на значний доробок вищеназваних науковців, проблема гуманітаризації процесу навчання у ВНЗ засобами народознавства недостатньо вивчена, методика викладання залишається здебільшого традиційною: переважає застосування таких форм і методів, кінцевою метою яких є лише набуття спеціальних знань і вмінь.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Людина прагне до самовдосконалення професійно та духовно. Звідси виникає актуальність проблеми: інтеграція гуманітарних знань на рівні асиміляції, синтезу, цілісності (Р. Гуревич), відродження загальної культури, котра б базувалася на знанні та примноженні багатих народних традицій, залученні народної мудрості до різних галузей знань, аналізі внутрішньої гуманітаризації через насичення викладання теоретичних та практичних дисциплін народознавчим змістом, який, маючи загальнолюдське значення, притаманний високим взірцям у сфері гуманітарних наук.

Формулювання цілей статті. Метою статті є насичення підготовки майбутніх викладачів засобами українського народознавства, адже ця дисципліна інтегрована, багата за змістом і методичними можливостями різнобічного впливу на когнітивну, емоційно-оцінну та поведінкову сфери студента.

Виклад основного матеріалу. Провідними тенденціями оновлення сучасного українського педагогічно-освітнього простору є поширення нововведень за умов збереження національних традицій та національної ідентичності, збільшення гуманітарної складової в освіті в цілому через введення українознавчої дисципліни. Сьогодення основна мета вищої педагогічної освіти – формування нового менталітету, тобто формування людини з гуманістичним світоглядом і